

Εγκληματικό, η Κύπρος εκτός ελληνικής ζωής

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ: Είμαι Κύπριος, έχω ζήσει στην Ελλάδα αλλά νιώθω Αιγυπτιώτης

Είμαι Κύπριος. Η μητέρα του γεννήθηκε στις Άνω Αρόδες. Έζησε στην Ελλάδα και νιώθει Αιγυπτιώτης. Ο καταξιωμένος συνθέτης Δημήτρης Παπαδημητρίου, συνεχιστής του Μάνου Χατζιδάκι στο Τρίτο Πρόγραμμα και αναγνωρισθείς από τον Μίκη Θεοδωράκη ως άγιος διάδοχός του, αναλύει το «Ελληνικό Σχέδιο», στο οποίο θα είναι παρούσα και η Κύπρος. Μιλά για τη μουσική και τη μουσική και την έμπνευσή του τη Φωτεινή Δάρρα.

Η μητέρα σας είναι Κυπρία; Βεβαίως, από τις Άνω Αρόδες, και νιώθω Κύπριος. Πάρα πολλές φορές έχω παραστεί σε συζητήσεις φίλων που λένε διάφορα ξύλινα και ξαφνικά αντιλαμβάνομαι ότι λόγω γνώσης των θεμάτων αλλά και λόγω καταγωγής, παίρνω μια θέση περισσότερο ένθερμη. Ενδεχομένως αν μίλαγα για παράδειγμα για το ζήτημα των Σκοπίων, θα διατηρούσα μια ψυχραιμία. Για πάρα πολύ καιρό ένα από τα βασικά μου παιχνίδια ήταν να κάνω ερωτήσεις σε διάφορους φίλους για το Κυπριακό. Και δεν γνώριζαν απολύτως τίποτα. Θεωρώ μεγάλο έγκλημα το ότι η γνώση του θέματος της Κύπρου έχει αφαιρεθεί από την ελληνική ζωή, κάτι που υπήρχε πολύ έντονα στο παρελθόν.

Πήγατε στις Άνω Αρόδες; Όχι, διότι ερχότουσαν πάρα πολύ συχνά κοντά μας ο παππούς και η γιαγιά.

Τους καταλαβαίνατε όταν μιλούσαν; Από παιδική άκουγα τα κυπριακά και όταν δεν είναι πάρα πολύ βαριά, τα καταλαβαίνω.

Έχετε έλθει στην Κύπρο; Πέρασα ερχόμενος στην Ελλάδα από την Αίγυπτο. Όταν αναγκαστήκαμε να φύγουμε από την Αλεξάνδρεια είχαμε πει ότι δεν θα ξαναπηγαίναμε ποτέ. Κάποια στιγμή, όμως, με κάλεσαν να γράψω τη μουσική στην τελετή των εγκαίνιων της Βιβλιοθήκης της Αλεξάνδρειας. Δεν πήγα

Μούσα η μουσική, έμπνευση η Φωτεινή

Η μούσας σας είναι η Φωτεινή Δάρρα; Η μούσα είναι η μουσική, δεν μπορεί να είναι άλλη. Η Φωτεινή είναι η έμπνευση. Είναι μια τραγουδίστρια με τόσες πολλές εκφάνσεις και τόσες πολλές δυνατότητες ώστε δεν σκέφτομαι να μην τα οδηγώ εκεί γιατί δεν θα τα περναίς, όπως έκανα στο παρελθόν. Οι δυνατότητες που μου δίνει η Φωτεινή είναι να είμαι ελεύθερος μέσα στην έμπνευσή μου και αυτό είναι ότι πιο σημαντικό. Η Φωτεινή είναι η παλέτα των χρωμάτων. Ο κάθε πίνακας έχει άλλη έμπνευση, αλλά η παλέτα είναι αυτή που τον δημιουργεί. Γι' αυτό λέω ότι η μούσα είναι η μουσική.

Πενήντα ενός ετών, για να δανειστώ ένα στίχο του Ελύτη, τον οποίο έχετε μελοποιήσει, «εδώ στου δρόμου τα μιά», ποιος είναι ο απολογισμός σας; Ισχύει το ποίημα που είναι καταδικαστικό ούτως ή άλλως. Λέει όσο κι αν κανείς προσέχει, όσο κι αν θα κινηγά, πάντα, πάντα θα είναι αργά, δεύτερη ζωή δεν έχει. Είναι σίγουρο ότι δεν μπορείς να σταματήσεις αυτή τη ροή, αλλά αυτό που με είχε συγκινήσει ιδιαίτερα όταν το μελοποίησα ήταν το «σαν να ήμουν άλλος, όχι εγώ». Είναι αλήθεια ότι η ζωή μας είναι σαν μια ταϊνιά, αλλά τις περισσότερες φορές είμαστε ένας κομπάρσος και όχι ο πρωταγωνιστής. Σε ένα ποσοστό 30% νομίζω ότι έχω υπάρξει πρωταγωνιστής στη ζωή μου.

Σε ποιο τομέα; Κυρίως στον αισιασθηματικό και τον επαγγελματικό. **Πού είσατε κομπάρσος;** Σε ένα μεγάλο ποσοστό του χρόνου. Είναι τέτοια η ζωή που σε αποσπά διαρκώς και δεν κανείς τα βασικά που πρέπει, αλλά όλα τα άλλα. Μόνο το μπουτιλιέρισμα στο δρόμο είναι αρκετό για να μη ζεις.

Καταφέρατε ό,τι ονειρευτήκατε; Νομίζω ότι αυτό που κατάφερα είναι να κάνω τον εαυτό μου ικανό να πετύχει στο μέλλον αυτό που σκεφτόταν όταν ήταν μικρός. Πατή δεν σε καθιστά εύκολο η κοινωνία ικανό να πραγματοποιήσεις αυτά που σκέφτεσαι και ίσως καλά κάνει, σε τεστάρει πολύ προτού σου δώσει το δικαίωμα να αλλάξεις.

Οι Κύπριοι διδάσκουν την επιβίωση, που είναι βασικό προσόν για ένα λαό

να δω το σπίτι μου διότι ήξερα ότι ήταν κάτι που δεν θα το άντεχα. Πήγα στο σπίτι μου στην τρίτη επισκεπή μου στην Αλεξάνδρεια, όταν ήμουν ψυχικά προετοιμασμένος. Ήταν πάρα πολύ έντονο το συναίσθημα. Έφυγα επτά χρονών και όταν πήγα εκεί θυμήθηκα την παιδική μου ηλικία.

Ποια Κύπρο ακούγατε από γιαγιά, παππού, μάνα; Την Κύπρο του Μακάριου, της ένωσης. Θυμάμαι, οι τοίχοι στην Αθήνα ήταν γεμάτοι συνθήματα για την ένωση και οι εφημερίδες είχαν πρωτοσέλιδο το Κυπριακό. Για μένα υπάρχει και η άλλη Κύπρος που γνώρισα εκ των υστέρων. Της ευμάρειας, της οικονομικής άνθισης, της εκδικητικής μέσα από την επιτυχία της, που με χαροποιεί πάρα πολύ. Πρέπει όμως να εξηγηθεί αυτή η διαφοροποίηση. Τώρα αισθάνομαι ότι οι Κύπριοι δεινώνουν στους Έλληνες τι θα έπρεπε να κάνουν, τι δυνατότητες έχουν αλλά δεν τις αναπτύσσουν. Οι Κύπριοι διδάσκουν την επιβίωση που είναι βασικό προσόν για ένα λαό. Οι ίδιοι όμως, θα πρέπει να αντιληφθούν πώς το πέτυχαν, γιατί βλέπω τα νεότερα παιδιά, τους Κύπριους που σπουδάζουν εδώ, και μοιάζουν πολιτιστικά αποπροσανατολισμένοι. Σαν να έχουν χάσει ένα κομμάτι από την Κύπρο μέσα τους. Είναι πιο αγγλοσαξονικής λογικής από όσα θα έπρεπε. Και σκέφτομαι τον Αυξεντίου που έδει πολεμίστη τους Αγγλοσάξονες.

Αισθάνεστε περισσότερο Κύπριος, Ελλαδίτης ή Αιγυπτιώτης; Είμαι Κύπριος, έχω ζήσει στην Ελλάδα αλλά νιώθω Αιγυπτιώτης.

Ποια Αλεξάνδρεια κοιτάτε μέσα σας; Την Αλεξάνδρεια των παιδικών μου χρόνων, που ήταν από το 1959 μέχρι το 1967. Ήταν μια Αλεξάνδρεια με έντονα υπαρκτό το ελληνικό στοιχείο, της αίσθησης ότι δεν είσαι μόνος, ότι μπορείς να επισκεφτείς τον εβραίο ή τον μουσουλμάνο στη θρησκευτική του γιορτή, να ακούς τα τραγούδια τους, να μιλάς τη γλώσσα τους. Αυτό είναι σημαντικό, διαστρέφει αυτή την ανταγωνιστικότητα του Ελλαδίτη που βλέπει μόνο τον εαυτό του. Το παράξενο με τον Ελλαδίτη είναι ότι δεν γνωρίζει καθόλου τους Τούρκους, ενώ οι Τούρκοι γνωρίζουν πολύ περισσότερο τους Έλληνες.

Πατή; Λόγω φόβου. Η γνώση δεν σημαίνει αποδοχή, σημαίνει δυνατότητα συνδιαλλαγής και άμυνας.

Όταν σε κολακεύει η εξουσία, τότε πρέπει να φύγεις

Πατή ένας δραστήριος δημιουργός όπως εσείς επιλέγει να αφιερώσει χρόνο σε ένα διοικητικό πόστο; Διότι είναι υποχρεωτικό ορισμένες φορές να παίρνεις κάποιες κοινωνικές ευθύνες, και αν η κοινωνία σου δώσει μια ισχύ, θα πρέπει να την χρησιμοποιήσεις για το καλό. Πριν χρόνια μου είχε προταθεί να πάρω μια αντίστοιχη σημαντική θέση στον κινηματογράφο. Αρνήθηκα, έχοντας την άποψη ότι ο καλλιτέχνης δεν πρέπει να μπλέκεται στα διοικητικά. Ο πατέρας μου είπε τότε ότι έκανα μεγάλο λάθος, διότι αυτός είναι ένας κάποιος όραμα μέσα στη δική του τέχνη, πρέπει να αναρωτηθεί αν τον κολακεύει ή όχι η εξουσία. Αν πει όχι, τότε πρέπει να πάρει αυτή τη θέση, διότι αλλιώς θα την πάρει ένας άλλος που τον κολακεύει η εξουσία. Θα κάνει τα πάντα για να διατηρήσει τη θέση και δεν θα επι-

τελέσει κανένα έργο. Άρα, εσένα που δεν ενδιαφέρει η εξουσία πρέπει να την παίρνεις και μόλις δεις ότι σε κολάκεψε και θέλεις να την κρατήσεις, τότε πρέπει να φύγεις. **Είσατε ο αγαπημένος του Χατζιδάκι, νιώθετε συνεχιστής του έργου του στο Τρίτο Πρόγραμμα;** Δέχτηκα τη θέση κυρίως σαν ένα φόρο τιμής στον Χατζιδάκι και είχα πει ότι θα κάτσω ένα χρόνο. Αν δεν είχε συμβεί μια δραματική αλλαγή και μια ευρεία αποδοχή των απόψεών μου είχα στο Τρίτο, δεν θα καθόμουν. **Χρόνος για το «Ελληνικό Σχέδιο» θα υπάρξει;** Δεν χρειάζεται ιδιαίτερος χρόνος γιατί δεν παρουσιάζω δικά μου πράγματα εκεί, παρεμβαίνω ως μεσάζων προσπαθώντας να βρω χρήματα για να γίνουν οι εκδηλώσεις. Στη συναυλία, για παράδειγμα, που κάναμε 22 Φεβρουαρίου προς τη μνήμη του Δημήτρη Λαγί-

ου, 20 χρόνια μετά τον θάνατό του, δεν ήμουν εγώ ο ενορχηστρωτής αλλά αυτός που επέλεξε το θέμα και φρόντισε ώστε να συμβεί, βρήκε τα χρήματα, τον χώρο και έφερε σε επαφή τους συνεργάτες που μπορούσαν να παράξουν έργο.

Τιμίσατε τον Δημήτρη Λαγίο, προβάλατε το έργο του μαζί με αυτό του Μίκη Θεοδωράκη και το προσωπικό σας έργο στα Ηνωμένα Έθνη. Μου ανατέθηκε η επιλογή των μουσικών έργων που θα αντιπροσωπεύσουν τη σύγχρονη Ελλάδα. Από το να παίξουμε κάποιο έργο συνθέτη ελληνικής καταγωγής που μιμείται Γερμανούς ή Γάλλους συνθέτες, προτίμησα να παίξω έργα συνθετών που αποτύπωναν στιγμές της σύγχρονης Ελλάδας. Δημιουργήθηκε μια κίνηση, αλλά δεν είχε συνέχεια.

Είπατε ότι η Κύπρος έχει αφαιρεθεί από την ελληνική ζωή. Πατή συνέβη αυτό; Εννοείδητα. Έπρεπε να οδηγηθεί το όλο πράγμα σε μια συγκαταβατική λύση σε βάρος των Κυπρίων και έπρεπε ο κόσμος να ξεχάσει το ζήτημα. Η τελευταία σπουδαία μάχη που δόθηκε στην ελληνική ιστορία είναι η μάχη της Λευκωσίας, η οποία δεν αναφέρεται, δεν αναγράφεται, δεν υπάρχει. Δεν θυμούνται ότι στη μάχη της Λευκωσίας πολεμήσαν στο πλευρό των Κυπρίων και ελληνικές δυνάμεις και ότι η μάχη κερδήθηκε. Γι' αυτό παρέμεινε η Λευκωσία. Οι Ελλαδίτες, όταν χρειάστηκε να πάρουν τα όπλα για να πολεμήσουν, πήγαν ενθέρμως, αλλά δεν υπήρχε ένα κράτος να υποδεχτεί όλο αυτό τον κόσμο. Τους έστειλαν ως πρόβατα επί σφαγή να πεθάνουν, και πήγαιναν με ενθουσιασμό. Δυστυχώς, όμως, έχει ξεχαστεί και από τις δυο μεριές. Πιστεύω ότι είναι λάθος.

Ο συνθέτης Παπαδημητρίου γιατί δεν παρουσιάσει ποτέ το έργο του στην Κύπρο; Νομίζω ότι η Κύπρος, στην προσπάθειά της να επιβιώσει, έχει στραφεί στο εμπόριο και η πολιτιστική της ζωή έχει υποστεί αυτή τη μικρή διαφθορά. Ως εκ τούτου, όταν θα καλέσουν ένα Έλληνα, θα σκεφτούν τον πιο εμπορικό, που ενδεχομένως να είναι του κατώτερου είδους. Το μεγαλύτερο ποσοστό καλεί ποπ τραγουδιστές, πολλοί εκ των οποίων είναι Κύπριοι στην κα-

ταγωγή και δεν σκέφτονται να καλέσουν στην Κύπρο κάτι άλλο για να το κάνουν γνωστό.

Το «Ελληνικό Σχέδιο» για τον άγνωστο Ελληνισμό

Τι είναι το «Ελληνικό Σχέδιο»; Είναι μια αστική μη κερδοσκοπική εταιρία για εκδηλώσεις, εκδόσεις και πάσης φύσεως δράσεις που ενισχύουν, αναζωπυρώνουν, υπενθυμίζουν και εξοπλίζουν τον ελληνικό πολιτισμό. Ο κύριος άξονας είναι ο άγνωστος Ελληνισμός, δηλαδή ένα κομμάτι του ελληνισμού που ενώ θα έπρεπε να κατέχει κεντρική θέση στην εθνική μας συνείδηση, για διάφορους λόγους είναι παραμελημένος είτε τελείως άγνωστος.

Λόγω κυκλωμάτων; Το κύκλωμα σημαίνει συμπερόντα τα οποία δεν είναι υποχρεωτικά οικονομικά, μπορεί να είναι πολιτικά, κοινωνικά, πάσης φύσεως. Πολλές φορές είναι και ιστορικοί λόγοι.

Δεν είναι δύσκολο στη σημερινή Ελλάδα αυτό το εγχείρημα; Ακριβώς, επειδή είναι τέτοια η εποχή, ενδεικνύεται η αντίθετη κίνηση, η οποία βασίζεται περισσότερο στο περιεχόμενο παρά στα μέσα. Μη φανταστείτε ότι θα χρειαστούν τα λεφτά μιας Ολυμπιάδας για να γίνει μια παράσταση. Η Στέγη Γραμμάτων και Τεχνών μας παραχωρείται και θα κάνουν παραστάσεις χρησιμοποιώντας τα εφόδια που

μας δίνει η γνώση της τέχνης και όχι η δύναμη του χρήματος. Τώρα είναι η στιγμή με τα οικονομικά προβλήματα που πρέπει κανείς να αντιδράσει και να χτυπήσει στην ουσία. Τα σημαντικά πράγματα μπορούν να σταθούν χωρίς οικονομικά μέσα, τα ασήμαντα έχουν ανάγκη τα χρήματα για να λάμψουν.

Μια παρέμβαση στην Ελλάδα της υπερβολής, του πρόχειρου, του φανταχτερού; Θα έλεγα ναι, και δεν είναι μόνο προσωπική. Έχω καταλάβει ότι οι άνθρωποι που είναι ευγενείς, που έχουν οράματα και μια μέση καλλιέργεια είναι σιωπηλοί και τους παίρνουν φραγίδι οι άλλοι που είναι φωνακλάδες, που χρησιμοποιούν την ξύλινη γλώσσα της εποχής. Όμως είναι πάρα πολλοί οι ταπεινοί και αμίλητοι άνθρωποι. Αν κάποιος μπορεί να συγκεντρώσει τη δύναμή τους και φέρει σε επαφή τον ένα με τον άλλο, τότε αυτό μπορεί να αποτελέσει μια συντεταγμένη ομάδα κρούσης. Όλη η διαδικασία λοιπόν είναι να προσανατολισεις τις υπάρχουσες δυνάμεις προς μία κατεύθυνση.

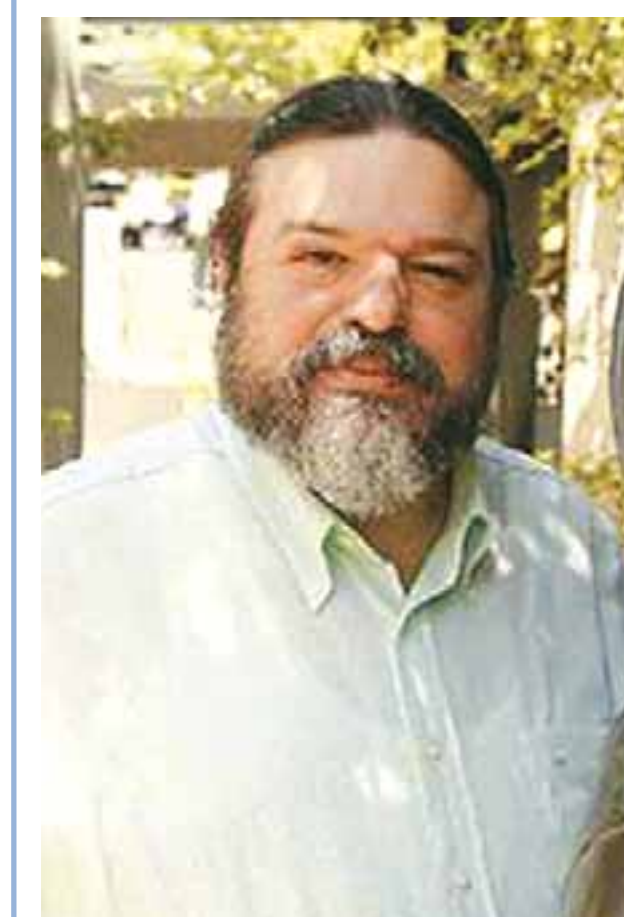
Η Κύπρος θα είναι παρούσα στο «Ελληνικό Σχέδιο»; Φυσικά. Επειδή το «Ελληνικό Σχέδιο» δεν είναι πολιτικό αλλά πολιτιστικό, πρέπει να γνωρίσουμε τους νεότερους Κύπριους καλλιτέχνες, να υπάρξουν αμοιβαίες σχέσεις και θα πρέπει να μπορούμε να μεταφέρουμε πολλές εκδηλώσεις εκεί. Περιμένω να τε-

λειώσει το «Ακρόπολι», ο χώρος συνάθροισης της Λέσχης των Φίλων του Ελληνικού Τραγουδιού και τις επιχορηγήσεις που έχουμε ως υπόσχεση και μετά θα έλθω σε επαφή με τους Κυπρίους.

Απευθύνεστε στους Έλληνες, τους Ελλαδίτες ή τους φιλέλληνες; Σε όλους αλλά και τους ξένους, σε αυτούς που δεν γνωρίζουν περί Ελλάδας. Αυτό είναι και η προσωπική μου φιλοσοφία.

Μέσα από την ΕΡΑ μορφοέσατε να μεταδώσετε το όραμα αυτό; Όχι ακριβώς. Είμαι επτά χρόνια διευθυντής Ραδιοφωνίας. Το Τρίτο Πρόγραμμα παίζει κλασική μουσική, γι' αυτό ιδρύθηκε, αλλά η κλασική μουσική όπως την εννοούμε είναι μια δυτική μουσική. Εμείς οι Έλληνες έχουμε τη δική μας κλασική μουσική, που είναι το τραγούδι. Μπορεί κάποιος να εκφράσει τις πιο βαθιές εκφάνσεις της ανθρωπίνης αναζήτησης μέσα από το τραγούδι, αυτό κάνει η Ελλάδα από τον Όμηρο μέχρι σήμερα. Αυτό που έκανα στο Τρίτο είναι ότι άνοιξα τις πύλες και στη σοβαρή αυτή πλευρά του ελληνικού τραγουδιού, η οποία ήταν εξοριστική από το ελληνικό ραδιόφωνο.

Μιλάτε για το έντεχνος; Όχι, μιλάω για το σοβαρό, διότι ο όρος έντεχνος έχει τελείως εξευτελιστεί. Μιλούμε για το τραγούδι που είναι ψηλών αισθητικών και πνευματικών αναζητήσεων.

Ο νομικός παλεύει ακόμη με τον καλλιτέχνη...

Ήταν τόλμημα να μελοποιήσετε τον Καβάφη; Για μένα δεν ήταν. Πίστευα ότι δεν ήταν μελοποιήσιμος και είχα κάνει μια διάλεξη στον Σύνδεσμο Αιγυπτιωτών, όπου ανέλυα τους λόγους για τους οποίους ο Καβάφης δεν μελοποιείται. Προσπαθώντας να περιγράψω τα προβλήματα στη μελοποίηση του Καβάφη, έβρισκα λύσεις, τις οποίες είχα αποκρύψει τότε. Ο Χατζιδάκις «στις μέρες του 1903» πέτυχε πολλά σε αυτό το τραγούδι και μου άνοιξε τα μάτια για τον ψυχισμό ενός κληρονομού εθνισμού, όπως ήταν αυτός του Καβάφη. Εκεί κατάλαβα ότι πατή' ότι γεννήθηκαν και έζησαν στην Αλεξάνδρεια και ξέρω τον φωτισμό των ανθρώπων, μου έλειπαν τα κεφάλαια του ερωτισμού. Συνειδητοποίησα ότι ο ερωτισμός στη μουσική είναι το βασικότερο στη σωστή μελοποίηση ενός ποιητή. Όταν λέω φωτισμός εννοώ κάτι μεταφορικό, που έχει όμως να κάνει και με το φως.

Το φως της Αιγύπτου ... δεν είναι το φως της Ελλάδας. Είναι άπλετο φως, η ζέση περισσότερο και εκτυφλωτική, παρόλα αυτά ο φωτισμός είναι πιο μελωδικός. Τα βράδια είναι διαφορετικά, ο χειμώνας δεν έχει καμιά σχέση με τον δικό μας. **Πατή μεγαλούργησαν οι Έλληνες της Αλεξάνδρειας;** Νομίζω ότι οι Έλληνες μεγαλούργησαν γενικώς στο εξωτερικό γιατί βγαίνουν τον ανταγωνισμό τους προς τους ξένους, καταλαβαίνουν τα λά-

θη τους και τα διορθώνουν. Χρησιμοποιούν όλο τους το ψυχικό σθένος για να επικρατήσουν και να τα καταφέρουν. Ξεκινώντας από την αρχαία Ελλάδα, η βασική λέξη για τον Έλληνα είναι η νίκη. **Κινηγούσατε τη νίκη;** Και εγώ στο εξωτερικό το ίδιο έκανα. Θέλησα και κατάφερα να γίνω επικεφαλής, να μιλάω για την Ελλάδα σαν να είναι το σημαντικότερο πράγμα που υπάρχει στον πλανήτη. Διαγωνιζόμουν τα πρώτα χρόνια της καριέρας μου στο σινεμά. Έχω κάνει 35 ταινίες και όλες έχουν διαγωνιστεί στο Φεστιβάλ Κινηματογράφου της Θεσσαλονίκης. Έπρεπε λοιπόν να χάσω ή να κερδίσω το βραβείο. Οι ταινίες ήταν ομάδες που πολεμούσαν η μια την άλλη με πολιτικά μέσα ή με προσωπικές γνωριμιές. Εγώ ήμουν ένας άγνωστος, από την Αίγυπτο, και έπρεπε να επιδιώξω τη νίκη γράφοντας μουσική που όλο το Φεστιβάλ θα συμφωνούσε ότι ήταν η καλύτερη. **Τα καταφέρατε ...** με την στρατηγική της απόλυ-

της ουδετερότητας και πάνω στη βάση ότι και οι μεγαλύτερες αιτίες χρειάζονται άλλοθι. Έχω υπάρξει το άλλοθι πολλών επιτροπών. Αυτή είναι μια στρατηγική επιβίωσης η οποία με έχει ωφελήσει πάρα πολύ μέχρι σήμερα. **Ξέρετε τους αντίπαλους σας;** Ναι, μόλις τους μάθεις το 80% της αντιπαλότητας εξαφανίζεται, μένει ένα 20%, διότι στην Ελλάδα η πίτα είναι μικρή και τα στόματα πολλά. **Ποιος ήταν ο πιο δύσκολος αντίπαλος σας;** Ένα κομμάτι του εαυτού μου το οποίο είναι σαν μια άμαξα με πολλά άλογα, τα οποία είναι πολύ δύσκολο να τα συγκρατήσεις ο αμαξολάτης προς μια κατεύθυνση. Αυτό ήταν πάντα το μεγαλύτερό μου πρόβλημα. Μικρός μου ήταν δύσκολο να αποφασίσω ανάμεσα στη λογοτεχνία και τη μουσική. Ο πατέρας μου πίστευε ότι έπρεπε να γίνω λογοτέχνης. Πιο μικρός είχα τάσεις ζωγραφικές, ευτυχώς αυτό έφυγε από τη μέση. Μετά μπήκα

στη Νομική και άρχισα να αναπτύσσω ένα διαφορετικό τρόπο σκέψης, άρχισα να με γοητεύει η επιστήμη. Ευτυχώς γνώρισα τη δικηγορία που είναι διαφορετική από τη νομική και αυτό με γλύτωσε. Η νομική όμως ευθύνεται για τις διοικητικές θέσεις, γιατί σε βάζει σε μια διαδικασία γνώσης της κοινωνίας. Ο νομικός παλεύει ακόμη με τον καλλιτέχνη. **Υπάρχουν διαστήματα που κάποιοι παίρνουν την πρωτοπαρία;** Νιώθω ένα φυσικό βάρος και μια δυστυχία, η οποία εκφράζεται με απομόνωση όταν έχω πολύ καιρό να γράψω μουσική. Πρώτα το νιώθω σωματικά και ψυχολογικά, σαν κάποιος να μου έχει κλείσει τη στρόφιγγα. Γίνομαι εριστικός, μέχρι να μπω στο στούντιο. Μόλις γράψω ξαναγίνομαι καλά και μπορώ να ασχοληθώ με όλα τα άλλα. Έτσι κρατώ την ισορροπία μου. **Τα πλείστα από αυτά που γράφετε δεν βλέπουν το φως της δημοσιότητας;** Ναι, γιατί είναι πολλά. Κυκλοφόρησα μόνο δυο δίσκους από τις 35 ταινίες που έχω κάνει, δεν έχω βγάλει τις πλείστες από τις 30 θεατρικές παραγωγές και δεν έχει κυκλοφορήσει ο κύκλος πάνω σε ποιητές. Με χαροποιεί αυτό διότι με το που εκδίδεται ένα έργο, το ξεχνώ. **Η έμπνευση είναι ως ποταμός ή ως τοκετός;** Είναι και τα δυο, μην ξεχνάτε ότι για να υπάρξει ποταμός πρέπει από κάπου να πηγάζει.

ΦΥΤΡΩΝΟΥΝ ΤΣΟΥΚΝΙΔΕΣ

Ένας στόχος; Να αλλάξω όσο γίνεται τα πράγματα προς τις κατευθύνσεις που θεωρώ ορθές στο ελληνικό τραγούδι, όχι στη φόρμα, όχι στο επίπεδο των ανθρώπων, αλλά κυρίως στον τρόπο, για να μπορείς να ανθίσει η πολιτιστική μας ζωή, να γίνει αυτοφυής, να είναι ανεξέλεγκτη, να μπορεί δηλαδή η παπαρούνα να φυτρώνει, διότι αυτό που συμβαίνει τώρα είναι ότι φυτρώνουν ελευθέρως οι τσουκνίδες.